

Täysistunto

Torstai 11.3.2021 klo 17.50—18.44

4. Muu asia: Valtioneuvoston asetus valmiuslain 106 §:n 1 momentissa ja 107 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönnotosta

Muu asia M 1/2021 vp

Valiokunnan mietintö PeVM 2/2021 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Tarja Filatov: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 2/2021 vp. Nyt päätetään, saako asetus jäädä voimaan vai onko se kumottava osittain tai kokonaan ja onko se voimassa säädetyn vai sitä lyhyemmän ajan. — Valiokunnan puheenjohtaja Rinne.

Keskustelu

18.01 **Antti Rinne sd** (esittelypuheenvuoro): Kiitoksia, arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnan mietintö koskee asetusta valmiuslain 106 §:n 1 momentin ja 107 §:n toimivaltuuksien käyttöönnotosta. Kyseessä on valmiuslain 6 §:n mukainen käyttöönottoasetus. Asetuksessa säädetään hallintoviranomaisten viestintää ja toimialan ratkaisemista koskevien toimivaltuuksien käyttöönnotosta. Valmiuslain 6 §:n mukaan eduskunta päättää, saako käyttöönottoasetus jäädä voimaan vai onko se kumottava osittain tai kokonaan ja onko se voimassa säädetyn vai sitä lyhyemmän ajan.

Perustuslakivaliokunnan mielestä asetukset koskevat lähinnä hallinnon sisäistä toimintaa eikä niillä rajoiteta ihmisten perus- ja ihmisoikeuksia. Vaikka asetuksen sääntely onkin eräiltä osin liian avointa, ei sitä tämän johdosta tarvitse kumota.

Valtioneuvosto on ehdottanut, että tätä asetusta ei sovelleta Ahvenanmaalla, kuten edellisessäkin kohdassa. Tällaista rajausta ei kuitenkaan ole kirjoitettu asetuksen sanamuotoon, kuten valmiuslaki edellyttää. Asetuksen alueellista soveltamista on tämän johdosta rajattava muutoksella, jolla kumotaan asetuksen soveltaminen Ahvenanmaalla. Muilta osin asetus saa jäädä voimaan.

Perustuslakivaliokunnan mietintö on yksimielinen.

Ensimmäinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kinnunen.

18.02 **Mikko Kinnunen kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Kiitos puheenjohtaja Rinteelle valiokunnan yksimielisen mietinnön esittelemisestä.

Perustuslakivaliokunta ei näe esteitä valmiuslain pykälän käytölle, ja niin se voi jäädä voimaan. Toki Ahvenanmaa jää ja rajataan ulkopuolelle.

106 §:ssä on kysymys viestinnästä, ja kiinnitimme valiokunnassa huomiota siihen, että tämän viestinnän keskittämisen tulee koskea vain ja ainoastaan tätä koronapandemian ti-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 22/2021 vp

lannetta. Totesimme siellä myös, että valtioneuvostolla on jo nyt valtioneuvoston ohjesäännön takaama velvoite yhtenäistää viestintää. Viestinnän keskittäminen valtioneuvoston kanslialle rajoittaa merkittävästi eri ministeriöiden ja valtion hallintoviranomaisten mahdollisuutta itsenäiseen viestintään. Tämä valmiuslain viestintäpykälä on ehkä enemmän sopiva sotatilanteeseen kuin tartuntatautilanteeseen. Tämä on yksi esimerkki siitä, että valmiuslakia tulee käsitellä kokonaisuutena tämän kriisin jälkeen.

Toki viestinnän selkeydessä on parantamista. Tavallisen kansalaisen mielessä hallituksen linjaukset, viranomaisten määräykset ja suositukset ovat menneet sekaisin. Valmistelilla tai suunnitteilla olevien asioiden käsittely julkisuudessa on myös sekoittanut viranomaisten työtä. Siksi viestintää tulee selkeyttää ja yhteistyötä viranomaisten välillä tiivistää.

Ensimmäinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Wallinheimo.

18.05 Sinuhe Wallinheimo kok: Arvoisa puhemies! Valmiuslain 106 ja 107 §:ien soveltaminen hallituksen esittämällä tavalla on mielestäni haastavampaa punnita kuin edellisen kohdan asiat eli 86 ja 88 §. Kukaan varmastikaan tässäkään salissa ei kiistä sitä, että hallituksen koronapäätösten jalkauttamisessa ja koronatiedotuksessa ei ole ollut viime aikoina kaikki hyvin. Tuskin kukaan myöskään hallituksen omista riveistä voi myöntää, että rajojen koronatestauksen kuntoon saattamisessa olisi onnistuttu kovinkaan hyvin, ja itse asiassa ne valitettavasti vuotavat yhä. Myös ravintoloiden ja kuntosalien uusista rajoituksista saatiin aikaan kummallinen farssi, jossa ministeri ja avi riitelivät mediassa. Muun muassa Keski-Suomessa ravintolayrittäjät eivät tienneet samana päivänä, laitetaanko paikat kiinni vai ei.

Toki, arvoisa puhemies, jotta hallituksen viestintä- ja johtamishaasteisiin saadaan nopeasti apua, olen valmis tukemaan hallituksen esitystä perustuslakivaliokunnan tekemillä kritiikeillä ja rajauksilla. Toivon hartaasti, että myös Päätoimittajien yhdistyksen avointa kannanottoa kunnioitetaan siinä, että päätösten valmistelun läpinäkyvyyttä on ehdottomasti korostettava myös poikkeusoloissa, sillä pykälien laaja muotoilu mahdollistaa sen, että toimivaltaisia viranomaisia ja myös kuntia rajoitettaisiin tai jopa kielletäisiin esittämästä omia näkökantojaan kiistanalaisissa asioissa. Toivottavasti tämä ei ole se suunta, johon hallitus näillä pyrkii.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Ovaska.

18.06 Jouni Ovaska kesk: Arvoisa rouva puhemies! Yhdyn edellisiin puhujiin siltä osin, että on tapahtunut viestinnässä ehkä sellaisiakin asioita, jotka ovat entisestään sotkeneet kansalaisten ajattelua, ja tällainen pitää kaikissa kohdin pystyä välttämään. Tietysti elämme keskellä kriisiä, ja silloin nopeasti vaaditaan päätöksiä ja päätöksistä pitää nopeasti kertoa. Ja niin kuin muistetaan jo vuoden takaa, kun ensimmäisiä sulkutoimia alettiin teemmään ja tietysti siellä kunnat ja eri viranomaiset lähtivät niitä toteuttamaan, niin siinä oli aikamoinen työ, mutta nyt tätä on pitkään jo jatkunut, eli nyt pitäisi pystyä jo nopeammin reagoimaan ja kertomaan oikeanlaisia tietoja ja oikealla tavalla.

Tämä pykälähän sinänsä ei tarkoita nyt sitä, että kun viestintä koordinoitusti hoidetaan yhdestä paikasta, niin ne puutteet olisivat korjaantuneet, vaan edelleen meillä on viran-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 22/2021 vp

omaisia, toimijoita, jotka saattavat toisistaan ristikkäisiä viestejä antaa, ja silloin tietysti täytyy pyrkiä siihen, että viesti on mahdollisimman selkeä.

Tästä on johtopäätöksenä, että tulee tietysti aina muistaa se, että lainvalmisteluun pitää olla riittävät resurssit. Erityisesti kun tuolla lakivaliokunnassa istuu ja oikeusministeriön hallinnonalan kanssa työskentelee, niin kyllä siellä on aika paljon puutetta ja resurssipulaa myöskin osaltaan — että meillä ovat todella kovilla olleet nyt sitten valmistelijat tuolla ja kirjoittajat ja virkamiehistö. Eli kyllä nyt tarvitaan myöskin sitä, että hallitus huomioi siten jatkossa, jos tämä kriisi vielä pitkään jatkuu, että siellä on myöskin tekeviä käsiä, koska tämä todella vie voimia.

Ensimmäinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Rinne.

18.08 **Antti Rinne sd:** Kiitoksia, arvon puhemies! Minusta tämäkin lyhyt keskustelu osoittaa sen, että meillä on ollut kahdessa asiassa — vähintään kahdessa asiassa — tarvetta tämmöiselle pitkäaikaisemmalle pohdinnalle, parlamentaariseen pohdinnalle. Silloin, kun hallitusohjelmaa 2019 keväällä — tai kesällä — vaalien jälkeen rakennettiin, niin silloin mietittiin myös sitä, olisiko tarpeen hallintoa uudistaa tämän vaalikauden aikana valtioneuvoston tasolta, ja todettiin, että se vie niin paljon voimavaroja ja aiheuttaa niin paljon häiriöitä, että asioitten eteenpäin vieminen tulee olemaan vaikeata. Sen takia todettiin, että ei ole järkevää lähteä hallinnonuudistukseen. Minusta on aivan selvää, että me tarvitaan selkeästi tätä siiloutumista, purkavaa hallintouudistusta, joka pitää valmistella parlamentaarisesti niin, että siinä on kaikkien puolueitten yhteinen sitoumus siihen, miten lähdetään viemään, jolloinka päästään eroon siitä, että se aiheuttaa sitä sotkua hallinnossa sen vaalikauden aikana, jolloin se otetaan käyttöön.

Toinen asia, mikä minusta on selvää: onko meidän valmiuslaki nyt sitten vanhentunut jo käyttöönottaessa näitten tilanteitten varalta, joissa nyt eletään? On selkeätä, että pandemiaoloihin sitä ei ole tarkoitettu kaikilta osiltaan laisinkaan, ja joiltakin osilta tuntuu, ettei ollenkaan. Ja tästä syystä minun mielestäni samalla tavalla olisi järkevää käynnistää mahdollisimman nopeasti parlamentaarinen valmistelu — kun tästä kriisistä päästään eroon — tämän valmiuslain kokonaisuuden uudistamiseksi, koska kyllä meidän johtamisjärjestelmä kaipaa valmiuslain sisällä mutta myöskin muutoin selkeyttämistä. Me tarvitaan huomattavasti yksinkertaisempaa mallia johtaa tätä maata. On osoittautunut todella vaikeaksi tämän kriisin aikana näitten päätösten tekeminen. Ja se liittyy myöskin siihen, miksi tämä näyttää välillä hyvin sekavalta. Minun täytyy sanoa, että arvostan kovasti ministereitä — ja pääministeriä erityisesti — siitä, että he ovat pystyneet pitämään tämän kasassa.

Ensimmäinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Lindén.

18.10 **Aki Lindén sd:** Herra puheenjohtaja! Omalle kohdalle sattui aikanaan asia, jota ei tietenkään olisi toivonut, että sattuu, mutta siitä oppi paljon: kuuluin meripelastuksen johtoryhmään, kun Estonia upposi. Olin ollut kolme viikkoa lääninlääkärinä, ja lääninlääkärin virkatehtäviin kuului sitten olla jäsenenä ja vastata terveydenhuollon johtamisesta siinä kommodori Tiilikaisen johtamassa meripelastuksen johtoryhmässä. Tietysti se oli lyhytkestoinen kriisi, ja dramaattiset asiat olivat jo tapahtuneet, ja asiat olivat pitkälti jälkihoitoa, mutta viestinnästä silloin opin, koska meidän puheenjohtajamme, kommodori Tiilikainen, josta tuli myöhemmin kansanedustaja, keskittyi erittäin paljon siihen viestintään. Kol-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 22/2021 vp

mesti vuorokaudessa oli viestintätilaisuus, lehdistötilaisuus, ja siellähän oli paikalla koko kansainvälinen lehdistö. Pieni Turun lentokenttä oli täytynyt ulkomaisista koneista, ja siellä olivat maailman johtavat tiedotusvälineet paikalla keskiviikkoamusta lauantaiaamuun asti, siihen hetkeen asti, kunnes hylky löytyi — silloin he poistuivat seuraavan kriisin näyttämölle. Ja oikeasti puolet siitä johtamisesta oli viestintää. Omalta osaltani ihaillen seurasin silloin meripelastuksen johtoryhmän työtä.

Aivan niin kuin tässä edustajakollega Rinne äsken totesi... Kun tämä asia oli lähetekeskustelussa tässä pari päivää sitten, niin käytin itse puheenvuoron, joka — toisin kuin puheenvuoroni yleensä — oli kirjoitettu etukäteen, ja käsittelin siinä sellaisten kriisien johtamista, jotka ovat pienempiä kuin sota mutta ovat kuitenkin suurempia kuin yhden hallinnonalan kriisi, ja tämä koronaviruksen on juuri sellainen. Tämä on terveydellinen, tämä on taloudellinen, tämä on sosiaalinen, tämä on hyvin laaja-alainen kriisi. Meillä on Suomessa erinomainen kirja, jonka toimittivat aikanaan pääministeri Vanhasen kahden hallituksen valtiosihteeri Risto Volanen ja eversti Pekka Visuri ja jossa käsitellään kuutta eri siviilikriisiä vuosien 2004 ja 2010 välillä. Keskeinen johtopäätös on se, että meidän täytyisi juuri, niin kuin tässä edustaja Rinne totesi, keskittää uudella tavalla valtioneuvostoon tällöisten laaja-alaisen kriisien johtamista, koska muuten tämä helposti siiloutuu.

Ja nyt mitä tulee ihan tähän viestintäkohtaan, niin tämä tietysti on vain yksi osa tätä kokonaisuutta. On erittäin haastavaa ja tavallaan hienoa, että me hyvin demokraattisissa oloissa — minä pidän Suomea aidosti demokraattisena maana, jossa on laaja sananvapaus — pystymme johtamaan ylipäätään tällöistä kriisiä. Selasin tuossa juuri sosiaalista mediaa ja näin, milloin arvostellaan ketäkin ministeriä siitä, ettei olla saatu välittömästi johonkin televisio-ohjelmaan, tai jostain muusta. Tämä on ihan selvä, että pitää tiedottaa, mutta sitten hetimitä tulee kyllä ylivoimaisia pyyntöjä, niin että pitäisi olla vuorokaudet ympäri koko ajan jossakin ajankohtaisohjelmassa keskustelemassa näistä asioista ja sillä tavalla palvella mediaa. Keskittämistä tarvitaan, mutta se ei merkitse millään tavalla suiden tukkimista.

Ensimmäinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Pirttilahti.

18.13 Arto Pirttilahti kesk: Arvoisa rouva puhemies! Yhdyn tähän perustuslakivaliokunnan päätösesitykseen ihan täysin, ja tässä on erittäin hyvää keskustelua käyty viestinnän osalta. Tämä kriisihän on varmaan monestakin kohtaa antanut meille uutta oppia, otetaan nyt vaikka nämä Vantaan lentokenttätapahtumat silloin heti kriisin alussa. Jos on useampi ministeriö viemässä asiaa eteenpäin, niin siellä lopputulemana voi ollakin, että sitten ei tapahdukaan ihan niitä asioita, mitä laajemmin olisi tarkoitettu ja mihinkä suuntaan olisi pitänyt asioita viedä.

Edustaja Rinne nosti erittäin hyvin esille sen, että nytkin voitaisiin tähän valmisteluun lähteä mutta varsinkin parlamentaarilla pohjalla voitaisiin lähteä kaikkienensa katsomaan näitten siiloutuneitten ministeriöitten päätöksentekoprosesseja kriisitilanteissa ja yhtä lailla sitten sitä, miten se vaikuttaa siihen yrittäjään tai siihen toimijaan kentällä, että siihen saadaan selkeä, yksinkertainen ja yksituumainen viesti siinä, miten pitää siellä pohjalla toimia.

Yhdyn täysin tähän esitykseen.

Keskustelu päättyi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 22/2021 vp

Eduskunta päätti perustuslakivaliokunnan ehdotuksen mukaisesti, että valmiuslain 106 §:n 1 momentissa ja 107 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta annetun valtioneuvoston asetuksen 2 ja 3 § on kumottava siltä osin kuin ne koskevat toimivaltuuksien soveltamista Ahvenanmaan maakunnassa ja että muilta osin asetus saa jäädä voimaan. Asian käsittely päättyi.